

پژوهش‌شناسی در قلمرو علوم جنایی اقتصادی

سید پوریا موسوی

معاونت توسعه مدیریت و منابع
اداره کل آموزش و پژوهش

نشر میزان

سر شفا سے

عنوان و نام پدیدآور : پژوهش‌شناسی در قلمرو علوم جنایی اقتصادی /
سیدپوریاموسوی؛ (به سفارش) سازمان تعزیرات حکومتی معاونت توسعه
مدیریت و منابع اداره کل آموزش و پژوهش،

مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۶

مشخصات ظاہری : ۱۲۸ ص.

فروست : نشر میزان؛ ۱۰۴۴.

978-964-511-843-1 : شابک

ضعیت فهرست نویسی : فہمیا

موضوع : جرایم اقتصادی -- ایران -- کتابشناسی

Economic offences -- Iran-- Bibliography : موضوع

موضوع : جرائم اقتصادی - ایران - تحقیق - روش‌شناسی

Economic offences--Research--Iran-- Methodology : موضوع

موضوع: جرم‌شناسی -- ایران -- کتابشناسی

شناسه افزوده : سازمان تعزیرات حکومتی. معاونت توسعه مدیریت و

منابع آراء کل آموزش و پژوهش

رده‌بندی کنگره Z ۶۴۶۴/ج۳۶۰۱۳۹۰

رده‌بندی دیوپی: ۶/۲/۴۵۱۵:

شماره کتابشناسی ملی : ۱۶۸

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیک و...) از این اثر بدون اخذ مجوز

از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.

لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸ اطلاع دهید.

1044

فشر میزان

پژوهش‌شناسی در قلمرو علوم جنایی اقتصادی

سیدپور یا موسوی

چاپ اول: بہار ۱۳۹۶

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شمار: ۱۰۰۰ نسخه

شماره: ۱-۸۴۳-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۵۴۹۱۴۱
فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ خرمرازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۳۹۵۲۹-۳۱

سبست الكترونيكي: mizannasher@yahoo.com وب سايت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

دبیاجه ۷

درآمد ۱۱

بخش یکم - کتاب‌ها و مقاله‌ها ۱۷

فصل یکم - منابع، جای مبانی و کلیات ۱۸

فصل دوم - فقه، تریرات ۲۳

فصل سوم - آیین دادرسی، تکیلات قضایی و دادرسی عادلانه ۲۵

فصل چهارم - جرم‌شناسی، سیاست جایی ۳۶

فصل پنجم - سایر منابع ۶۰

بخش دوم - رساله‌ها و پایان‌نامه ۹۵

فصل یکم - رساله‌های دکتری ۹۶

فصل دوم - پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ۱۰۲

دیباچه

۱. سازمان تعزیرات حکومتی، نهادی دو - وجهی (اداری - شبه قضایی) است و مأموریتی چندجانبه بر عهده دارد. با توجه به ویژه بودن ساختار و کارکرد این سازمان، لازم است هویت و جایگاه آن به درستی شناخته و معرفی شود. به همین جهت، باید از یافتن مای یک‌جانبه دوری گزید. کارکرد این سازمان را نه می‌توان در حد اقدامات مرتبط به پلیس اداری پایین آورد و نه آن را به عنوانی نهادی کاملاً سرکوب‌گر معرفی نمود. در نتیجه، لازم است با انتخاب رویکردی همه‌جانبه، ظرفیت‌های کارکردی این سازمان را شناخت؛ راه‌دهای کلان برای آینده کاری آن تدوین کرد؛ و صلاحیت‌ها و مأموریت‌هایش را در نظر گرفتن تحولات اقتصادی و ضرورت حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و کسب‌کاران اقتصادی پویاتر ساخت.

۲. از لحاظ تاریخی، سازمان تعزیرات حکومتی خاستگاه هویتی خود را در نهاد حسبه پیدا می‌کند. از دیدگاه امری، این سازه‌ای یک نهاد تنظیم‌گر است و در ردیف نهادهای مختلفی که در کشورهای مختلف بدین منظور پیش‌بینی شده‌اند قرار می‌گیرد. تنظیم‌گری یا انضباط‌بخشی را می‌توان «تلاش یا امر و مستمر دولت، بخش خصوصی و یا نهادهای مختلط دولتی - خصوصی برای بازگرداندن رفتارهای کنشگران حوزه‌های اقتصادی با استانداردهای تعریف‌شده، پیشگیری و بازدارندگی از تخلف نسبت به این استانداردها» دانست.

۳. در زمینه میزان مداخله دولت در امور اقتصادی و مربوط به بازار، مابین است از تناوب مداخله حداقلی و حداکثری دولت فراتر رفته، مداخله‌ای هوشمندانه را پذیرفت که با حفظ انعطاف‌پذیری و خلاقیت مربوط به این حوزه‌ها، آن‌ها را به سوی اهدافی بلندمدت و دارای مقبولیت اجتماعی هدایت کند؛ اهدافی مانند بالا بردن رفاه شهروندان، ارتقای ایمنی نظام اقتصادی و اجتماعی و نیز تضمین حقوق و سلامت مصرف‌کنندگان. در همین راستا، قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۷۳/۷/۱۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام با یادآوری «ضرورت نظارت و کنترل دولت بر امور

اقتصادی و لزوم هماهنگی مراجع قیمت‌گذاری و توزیع کالا و اجرای مقررات و ضوابط مربوط به آن، انجام «کلیه امور تعزیرات حکومتی اعم از امور بازرسی و نظارت، رسیدگی و صدور حکم قطعی و اجرای آن» را به دولت (قوه مجریه) محول کرده است.

۴. مأموریت اصلی سازمان تعزیرات حکومتی سرزنش کیفری نیست؛ چراکه سرزنش کیفری همیشه راه حل نهایی است و زمانی به کار گرفته می‌شود که سایر روش‌ها نتواند احترام به ارزش‌ها و رعایت هنجارهای اجتماعی را تضمین کند. هدف نیست آن، تشویق کشتگران اقتصادی به رعایت مقرراتی است که از یک طرف، سلامت اقتصاد بازار و از طرف دیگر حقوق بنیادین مصرف‌کنندگان را تضمین می‌کنند. تأسیس «کمیسیون پیشگیری از تخلفات اقتصادی» و نیز راه‌اندازی «سامانه رسیدگی به شکایات مصرف‌کنندگان» (سامانه ۱۳۵) در سازمان تعزیرات حکومتی، در همین راستا صورت گرفته است. هدف دوم این سازمان، رسیدگی به تخلفات تعزیراتی از طریق یک نظام پاسخ‌دهی متفاوت است. این تفاوت را از نظر ماهوی می‌توان در حیسب محور نبودن پاسخ‌های قضایی داده در مقررات مربوط به تعزیرات حکومتی دانست. این پاسخ‌ها بر محور جرمه نقدی، توقیف اموال و دیگر پاسخ‌هایی مبتنی است که در مقایسه با نظام کیفردهی قانون مجازات اسلام، جنبه‌ای تکمیلی و تبعی داشته و با تخلفات مربوط به حوزه‌های بازار و مصرف‌کننده، بیشتری دارند. از نظر شکلی، رسیدگی‌های سازمان تعزیرات حکومتی، ضمن پیروی از برخی اصول کلی مربوط به آیین دادرسی کیفری، تابع مقررات آیین دادرسی نیست. بنا به این سبب، نه‌ای از دادرسی افتراقی متناسب با ماهیت تخلفات اقتصادی در این سازمان وجود دارد. هدف از این دادرسی افتراقی، کاستن از تشریفات و پیچیدگی‌های خاص مربوط به آیین دادرسی کیفری، دوری جستن از تبعات منفی مربوط به کیفری ساختن امور مربوط به بازار، بالا بردن کارایی و سرعت تصمیم‌گیری در رسیدگی‌هاست. تفاوت دیگر نظام پاسخ‌دهی سازمان تعزیرات حکومتی را می‌توان در کارکرد تعاملی آن با دیگر نهادهای مرتبط با تخلفات اقتصادی (وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، قوه قضائیه، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گمرک جمهوری اسلامی ایران، نیروی انتظامی، نهادهای صنفی، سازمان غذا و دارو، سازمان ملی استاندارد و...) در امر نظارت بر بازار، پیشگیری از تخلفات اقتصادی و رسیدگی به این تخلفات دانست.

۵. بدیهی است ماهیت متفاوت رسیدگی‌های سازمان تعزیرات حکومتی به معنای نادیده گرفتن اصول مربوط به دادرسی منصفانه نیست. تضمین اصول و تشریفات دادرسی منصفانه، یکی از اولویت‌های مهم سند چشم‌انداز سازمان تعزیرات حکومتی را تشکیل می‌دهد. این سند، اهداف کلی، برنامه‌های راهبردی و عملیاتی سازمان تعزیرات حکومتی در چشم‌انداز ۱۴۰۴ خورشیدی را تبیین و تدوین نموده است. در این چشم‌انداز، «سازمان تعزیرات حکومتی، سازمانی است مقتدر، توانمند و منصف در ایجاد امنیت، رقابت، سلامت و شفافیت در بازار و فضای کسب و کار و حامی حقوق مصرف‌کنندگان و فعالان اقتصادی». در همین راستا، آماده‌سازی لوایح ماهوی، مربوط به یکپارچه‌سازی تخلفات اقتصادی، و شکلی، مربوط به اصول و قواعد رسیدگی به این تخلفات، یکی از برنامه‌های عملیاتی این سازمان را تشکیل می‌دهد.

۶. سازمان تعزیرات حکومتی در فصلی نوین از فعالیت خود، مطالعات تطبیقی را در کنار سایر پژوهش‌های مربوط به حقوق داخلی، در اولویت قرار داده است. این مطالعات از یک سو، زمینه رشد شرکت‌های چالش‌های مربوط به حوزه تخلفات اقتصادی را فراهم و از سوی دیگر، ایجاد تحول با نهادهای بین‌المللی و نیز سازمان‌های دارای کارکرد مشابه با سازمان تعزیرات حکومتی را تسهیل می‌کند. در راستای تقویت پژوهش‌های مربوط به حوزه تخلفات اقتصادی، سازمان تعزیرات حکومتی، دست همکاری خود را به سوی تمامی اساتید دانشگاه و پژوهشگران محترم کشورمان دراز کرده و از دیدگاه‌ها، پیشنهادها، انتقادهای ارزشمند ایشان به منظور بهبود عملکرد سازمان و ارتقای جایگاه آن استقبال می‌کند.

۷. کتاب حاضر که با عنوان «پژوهش‌شناسی در اقتصاد - در علوم جنایی اقتصادی» به سفارش سازمان تعزیرات حکومتی و به قلم دکتر محترم «جناب آقای سید پوریا موسوی»، دانش‌آموخته کارشناسی اقتصاد حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه مفید قم تهیه شده، از مجموعه کتاب‌هایی است که در آغاز دهه توسعه و تعالی سازمان تعزیرات حکومتی و در راستای «طرح توسعه و تعالی» - که به همت «جناب آقای دکتر علیرضا جمشیدی»، معاون محترم وزیر و رئیس سابق سازمان تعزیرات حکومتی آغاز گردید - تهیه و تنظیم شده و اینک در اختیار جامعه حقوقی قرار می‌گیرد. در این نوشته، پژوهشگر محترم تلاش می‌کنند تا پژوهش‌های انجام شده در زمینه علوم جنایی اقتصادی را از دیرباز تا به امروز گردآوری کرده و در

اختیار پژوهشگران قرار دهند. بدون تردید، انجام چنین پژوهش‌هایی نقش مهمی در هدایت و راهنمایی سایر پژوهشگران دارد تا با صرف کم‌ترین زمان ممکن، از پژوهش‌های پیشین انجام شده در حوزه مطالعاتی و پژوهشی خویش آگاه شده و از آن‌ها استفاده نمایند. به همین دلیل است که امروزه پژوهش‌شناسی یا منبع‌شناسی به یکی از مهم‌ترین بایسته‌ها و لوازم پژوهش تبدیل شده است. با توجه به اهمیت این موضوع و نظر به مأموریت و وظایف سازمان تعزیرات حکومتی که در ارتباط با تخلفات اقتصادی است، پژوهشگر محترم، در تلاشی ارزشمند در صدد آن برآمده‌اند تا بخش‌های صورت گرفته در حوزه علوم جنایی اقتصادی را به صورت یکجا گردآوری و با لحاظ ملاحظات و موضوع آن‌ها به دسته‌بندی و موضوع‌بندی آن‌ها نیز اقدام کنند؛ امری که ارزشمند و قابل تحسین است. چندان ساخته است. امید است که این نوشته بتواند بخشی از نیازهای پژوهش‌جامعه محققان به ویژه در حوزه علوم جنایی اقتصادی را برآورده سازد. تلاش‌های پژوهشگر سخت را از نهاده و از زحمات ایشان در راستای نگارش این کتاب تشکر و قدردانی می‌نمایم. امید است که مطالب این نوشته بتواند پاسخگوی نیازهای مدیران، رؤسا و اعضای محترم جامعه رسیدگی، کارکنان سازمان تعزیرات حکومتی و کنشگران نظام عدالت کیفری بوده و مورد استفاده جامعه حقوقی، حقوق‌دانان و دانشجویان رشته حقوق قرار گیرد. در پایان، لازم می‌دانم از جنابان آقایان «دکتر جواد فرش‌باف ماهریان» و «دکتر جعفر حسن نیازپور» و همچنین مجموعه همکاران «معاونت توسعه مدیریت و منابع» به ویژه «اداره کل آموزش و پژوهش» تشکر نمایم که با تلاش‌های صادقانه خویش زمینه انجام و تکمیل پژوهش حاضر را فراهم ساختند.

عبداللهی میرکوهی

معاون وزیر و رئیس سازمان تعزیرات حکومتی